ΦΑΚΕΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ 2:
«Το δικαίωμα των γυναικών στην εργασία και η παρουσία τους στον επαγγελματικό στίβο άλλοτε και σήμερα»

Ελλάδα, Μεσοπόλεμος

Κείμενο 1

Εργαζόμενες Ελληνίδες

Πηγή: Έφη Αβδελά, *Δημόσιοι υπάλληλοι γένους θηλυκού. Καταμερισμός της εργασίας κατά φύλα στον δημόσιο τομέα, 1908-1955*, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1990, σ. 35, 37, 45-46, 49.

Στις αρχές του 20ού αιώνα αρκετές γυναίκες ασκούν επαγγέλματα που από παλιά θεωρούνται «γυναικεία»: υπηρέτριες, δασκάλες. Ωστόσο, και άλλοι κλάδοι προσελκύουν βαθμιαία όσες επιζητούν αμειβόμενη εργασία. Η αύξησή τους είναι πιο αισθητή στη βιομηχανία. [...]

Η αύξηση του αριθμού των γυναικών στη βιομηχανία [...] *συμβαδίζει στην Ελλάδα με ένα φαινόμενο εξίσου σημαντικό και, ας σημειωθεί, κοινό σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες: πρόκειται για την τάση να στρέφονται προς τον τριτογενή τομέα όλο και περισσότερες γυναίκες.* [...]

Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις οι γυναίκες προσλαμβάνονται ως δακτυλογράφοι, λογίστριες, ταμίες ή πωλήτριες. Εμφανίζεται επίσης μια νέα μορφή, η καθαρίστρια, που αποτελεί τη σύγχρονη εξέλιξη στην παροχή οικιακών εργασιών. [...] *Στον δημόσιο τομέα οι γυναίκες είναι συνήθως τηλεφωνήτριες, δακτυλογράφοι, νοσοκόμες, εκπαιδευτικοί, ενσημοπωλήτριες, χαμηλόβαθμοι υπάλληλοι γραφείου χωρίς ειδίκευση και καθαρίστριες. Ως το τέλος της δεκαετίας του '30 σπάνια ξεπερνούν το βαθμό του ακολούθου (τον ανώτερο του κατώτερου προσωπικού), για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η προαγωγή στους ανώτερους βαθμούς απαιτεί πανεπιστημιακό δίπλωμα που ελάχιστες διαθέτουν.* [...] *Ωστόσο,* [...] *αυτός δεν είναι καθόλου ο μοναδικός λόγος που βρίσκονται στις χαμηλές βαθμίδες της ιεραρχίας. Η είσοδός τους σε πολλές υπηρεσίες απλώς απαγορεύεται, λ.χ. στον δικαστικό κλάδο, στο διπλωματικό σώμα, στα εργαστήρια χημείας κ.α. Από τα μέσα της δεκαετίας του '20 οι απαγορεύσεις αυτού του είδους πολλαπλασιάζονται, θεσμοθετούνται και συνιστούν ένα σύνολο νομοθετικών ρυθμίσεων που αφορά ρητά τις γυναίκες και προσδιορίζει τους όρους πρόσληψης και προαγωγής τους, το περιεχόμενο της εργασίας τους καθώς και τα ιδιαίτερα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους. Οι ρυθμίσεις αυτές συνδυάζονται με παρακώλυση συμμετοχής σε διαγωνισμούς, καταστρατήγηση προαγωγών και επιλεκτικές απολύσεις.* [...]

Σε κάθε περίπτωση πάντως, και παρά τον αποσπασματικό χαρακτήρα των στοιχείων, η μισθωτή εργασία των γυναικών αναδεικνύει κοινούς παρονομαστές: χαμηλούς μισθούς, κατώτερες θέσεις, ανειδίκευτες ή υπερεξειδικευμένες εργασίες, περιορισμούς στην εξέλιξη, απαγορεύσεις εισόδου σε διάφορους κλάδους, προσωρινότητα και σαφή διαχωρισμό στην εργασιακή διαδικασία από τους άνδρες μισθωτούς. Διασκορπισμένες σε μικρούς αριθμούς και σε ποικίλους χώρους δουλειάς, οι γυναίκες δείχνουν δυσπιστία και διστακτικότητα προς το συνδικαλισμό.

Όμως, από την άλλη πλευρά, παρά τις δυσκολίες και τα εμπόδια, η μισθωτή εργασία προσφέρει για πρώτη φορά σε μεγάλο ποσοστό γυναικών τη δυνατότητα να αποκτήσουν οικονομική ανεξαρτησία. Αυτή η ριζικά νέα προοπτική, μαζί με την άνεση κινήσεων και τα μεγαλύτερα περιθώρια ελευθερίας στην κοινωνική συμπεριφορά που συνεπάγεται,

συνέχεια

προδιαγράφουν και την αντιφατικότητα της κατάστασης που ζουν. Και αυτό γιατί κοινό ιδανικό τους παραμένει πάντα ο γάμος και η οικογενειακή ζωή, που θα τους επιτρέψουν να ξεφύγουν από «τη σκλαβιά» την οποία αντιπροσωπεύει η μισθωτή εργασία. Το ιδανικό άλλωστε είναι απόλυτα συνυφασμένο με την κυρίαρχη ιδεολογία και διαπερνά όλες τις αντιδράσεις, τις αντιστάσεις και τις συγκρούσεις που αναπτύσσονται με επίκεντρο τη μισθωτή εργασία των γυναικών.

Κείμενο 2

Απαγόρευση προσλήψεων γυναικών υπαλλήλων

Πηγή: Αύ.[ρα] Θ.[εοδωροπούλου], «Τερατουργήματα», Ο Αγώνας της Γυναίκας Ι/195-196 (1935), σ. 1-2˙ αναδημοσιεύεται στο Έφη Αβδελά – Αγγέλικα Ψαρρά, *Ο φεμινισμός στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Μία ανθολογία*, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1985, σ. 315-316, www.genderpanteion.gr/gr/arxeia.php

Ο περίφημος νόμος της «πολυθεσίας» απαγορεύει την πρόσληψη γυναικών τόσο στις δημόσιες υπηρεσίες όσο και στους διαφόρους οργανισμούς και τις ανώνυμες εταιρίες [σε θέσεις άλλες] εκτός από τις κατώτερες και τις υπηρετικές.

Ο νόμος «περί τροποποιήσεως εκπαιδευτικών νόμων, κτλ.» περιορίζει τον αριθμό των καθηγητριών της γαλλικής και των τεχνικών μαθημάτων σε αναλογία δύο αντρών προς μία γυναίκα. Καταργεί τους νόμους που ώριζαν να προτιμούνται οι γυναίκες καθηγήτριες σε γυμνάσια θηλέων. Απαγορεύει να διορίζονται γυναίκες γυμνασιάρχες και έτσι απολύθηκαν οι δύο γυναίκες γυμνασιάρχες που ήταν ήδη διορισμένες.

Θέτει σε υποχρεωτική διαθεσιμότητα τις έγκυες δασκάλες από τον 8ο μήνα ως τον δεύτερο μετά τον τοκετό και τους περιορίζει στο μισό το μισθό τους κατά το διάστημα αυτό, όπου και αυτές και η οικογένειά τους έχουν ανάγκη από πρόσθετες δαπάνες.

Βέβαια, τα τερατουργήματα αυτά δεν μπορούνε να σταθούν για πολύ. Ολόκληρος ο τύπος, απ΄ όλα τα κόμματα, τα έκρινε αυστηρότατα. Η Επιτροπή των γυναικείων οργανώσεων έκαμε εντατικές ενέργειες, διαβήματα στους πολιτικούς αρχηγούς, διαφωτισμό με τον τύπο.

Και η κυβέρνηση Δεμερτζή υποσχέθηκε ότι θα ακυρωθούν όλοι αυτοί οι νόμοι που αδικούν τη γυναίκα. [...]

Ο άμεσος κίνδυνος φαίνεται πως επέρασε. Απ' όλη αυτή την τραγική περιπέτεια ένα καλό μπορεί να βγη ένα μάθημα για την ίδια τη γυναίκα. Ότι πρέπει ναγρυπνεί η ίδια για την τύχη της. Ότι πρέπει να οργανωθή, να της γίνει συνειδητή η ανάγκη να πάρει όλα της τα δικαιώματα, πολιτικά, αστικά, οικονομικά για να εξισωθή με τον άνδρα στην ικανότητα να τα υπερασπίζει. Να μπη μέσα στα εργατικά σωματεία και τις υπαλληλικές οργανώσεις για να νιώσει κι ο άνδρας συνάδελφός της πως του προσφέρει κι αυτή τις δυνάμεις της στον αγώνα του, να λάβει ενεργό μέρος στην κίνηση των γυναικείων οργανώσεων που αγωνίζονται για τα συμφέροντα της εργαζόμενης γυναίκας.

συνέχεια

Κείμενο 3

Απόψεις Ελληνίδων φεμινιστριών για την εργασία των γυναικών

Η Μαρία Σβώλου υποστήριζε ότι με την εργασία η γυναίκα θα γινόταν «άνθρωπος»: «Η γυναίκα που κατέχτησε τα μέσα να συντηρείται, έστω και ατελή, απαιτεί πια, λογίζεται σαν άνθρωπος. Άνθρωπος πρώτα και ύστερα όλα τ' άλλα. Οποιοσδήποτε προορισμός, όσο μεγάλος και να 'ναι, δεν εξυπηρετείται παρά διά μέσω της πρώτης αυτής έννοιας. Μη γελιόσαστε. Η γυναίκα που δεν είναι άνθρωπος, γιατί η κοινωνία της αρνιέται αυτή τη θέση, δεν μπορεί να είναι ούτε μάνα ούτε νοικοκυρά ούτε σύντροφος». [...]

Η Έλλη Λαμπρίδου αμφισβητούσε την ταύτιση των γυναικών με τα καθήκοντα του οίκου και θεωρούσε το διπλό φόρτο της εργαζόμενης νοικοκυράς παγίδα: «[...] *πρέπει εμείς οι φεμινίστριες να πάρουμε θέση απέναντι σε αυτό το ζήτημα, να το δούμε πως είναι κοινωνικό πρόβλημα και να μη δειλιάσουμε να πούμε σε όσες πέφτουν σε έκσταση μπροστά στο ρουχαλάκι που έραψαν οι ίδιες του παιδιού τους, στην κονσέρβα που εμποτιλιάρισαν ή στη φίλη τους που ξενύχτησε βράζοντας τίλιο για τον άρρωστο άνδρα της, πως όλα αυτά είναι πολύ ωραία, αλλά θα τα έκανε καλύτερα μια ράφτρα, μια μαγείρισσα ή μια νοσοκόμα, ειδικευμένες.*

Πηγή: Αλεξάνδρα Μπακαλάκη – Ελένη Ελεγμίτου, *Η εκπαίδευση «εις τα του οίκου» και τα γυναικεία καθήκοντα*, Ιστορικό Αρχείο της Ελληνικής Νεολαίας-Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1987, σ. 206, 218.

